

LÁTOGATÁS A MESTERNÉL

Két szép, fiatal, jólöltözött leány fordult be a Vasút-utcából az egyetlen házsorból álló s erdős hegyoldalra néző Vég-utcába, melyen túl pipaccsal s búzavirággal teleszórt zöldselymes fütengert cirógattott a májusdélutáni szellő. Első pillanatra meglátszott a két leányon, hogy idegenek, mert tétova tanácstalansággal nézegették a többnyire egyforma, parasztos, de gyümölcsöseik megvesztegető bujaságával villaszerűen ható házakat. Végül megálltak az egyik kiskapu előtt, s az alacsonyabb, telkeblű, ibolyaszemű barna, mit sem törődve az udvarban felhangzó kutyacsaholással, nagybátran benyitott s csengő hangján bekiáltott:

— Idehaza van valaki?

Szavára, a ház előtti szürke falócáról egy rosszgúnyás, nyűttkalapos, ezerráncú öregember tápázkodott fel, s bütykös ujjait végighúzva füstsárga bajúszán, rogyadozó lépteivel a két leány felé indult.

— Kit tetszik keresni? — kérdezte.

— Szeretnénk tudni, bácsi, melyik házban lakik Kupeczky mester — válaszolta pergő nyelven, előrelépve a barna.

— Kupeczky mester? — ismételte a kérdést az öreg. — Olyat nem ismerek — mondta bizonytalanul. — Hacsak nem azt a bolondosát gondolják, a lúdtollfaragót. Dehát annak Kupeczky Barnabás a neve, s nincs semilyen mestersége.

— Éppen azt keressük, bácsi, Kupeczky Barnabást, az író — szólt közbe élénken a barnaszemű szőke, könnyed mozdulattal elhárítva homlokából néhány rakoncátlankodó hajszálat.

— Az író? — ismételte az öreg. — Hát írni, éppen ír — én ugyan nem láttam, de azt mondják. De nem rendes ember az, kérem. Mert micsoda ember az, aki azért ír, hogy utána áthuzigálja. Ilyet még iskolagyerekek se tesznek.

— Nem baj az, bácsi — mondta kacagva a barna. — Tudja az, mit csinál. Azért író. Ha nem kellene, biztosan nem huzigálná át. De mondja, mi van azzal a lúdtollal?

— Hát azzal ír. Úgy, mint gyerekkoromban a mi öreg tanítónk. Nevetik is a szomszédok, ha hozzájuk megy tollseprűt kérni.

— Nem szép dolog, hogy kinevetik — szólt megrovón a barna. — Örülniök kellene s büszkének lenniök, hogy ilyen nagy, híres ember a szomszédjuk.

— Hogy tetszett mondani? — nyitotta rá nagy, halott, szürke szemét az öregember.

— Hogy Kupeczky mester nagy, híres ember, akit maguknak meg kellene becsülniök — felelte a barna leány. — De mutassa meg, hogy hol lakik, mert oda akarunk menni.

— Megmutathatom éppen, csak aztán meg ne bánják.

— Aztán miért bánnánk meg? — érdeklődött szép fejét felkapva a szőke.

— Majd meglátják — tért ki az egyenes válasz elől az öregember.

— Mit látnánk meg? — firtatta követelően a barna.

— Hogy milyen sárkány az asszony.

— Idegenekkel szemben csak nem lehet az.

— Mindegy annak, kicsoda, micsoda. Nem igen szível az senkit, kivált szemrevaló fehérnépet.

— Mi azért mégis odamegyünk — válaszolta akaratosan a barna. — Csak mutassa meg, bácsi, a házukat.

Az öreg kiballagott hát az utcára, s csomós izületű ujjával a sor vége felé mutatott.

— Attól a kúttól a negyedik ház — magyarázta.

Megköszönték s arra indultak.

— Látod, Kató — mondta a szőke, akit Arankának hívtak. — Mégis igaza volt Gömöri szerkesztőnek, mikor arról beszélt, hogy Kupeczky házassága körül nincs valami rendben. Mert feleségét még senki se látta, társaságban sohasem említette, ha kérdezősködtek, szűkszavúan elzárkózott. Ha nem volna most hatvanéves, mi sem utaztunk volna ide, hogy felkeressük. — De mi lesz, ha Kupeczkynek nem ereszt bennünket be?

— Attól nem tartok, a Hírlap neve mindenhol ajtót nyit, ha pedig módortalan találna lenni, bíz csak rám.

— De már itt is vagyunk — állt meg egy vasrácsos kertkapu előtt, s kíváncsian nézett be a diófákkal előzött, s kisebb park látogatását keltő gyümölcsösbe, melytől alig volt kivehető a kert mélyén álló, világossárga ház.

— Hát ez csakugyan szép! — mondta elragadtatva Aranka. — Nézd, Kató, azokat a ritka bokrokat, s odébb a szebbnél-szebb virágokat! Valóságos kis paradicsom ez!

— Melynek Évája: hárpia. — De nézzük, nyitva van-e az ajtó?

Meglepetésükre nyitva volt. Beléptek hát, s kíváncsian nézelődve, elindultak a seprött s gondosan tartott gyalogúton.

Kató csendesen meg is jegyezte:

— Úgy látszik, az asszony ugyancsak törődik mindennel. Nem is tudom, hogy egyeztethető össze ez az aprólékos gondosság a mester kicsinyességektől ment, szárnyaló lelkületével?

De Aranka figyelmét még mindig a virágok kötötték le.

— Nézd azokat az árvácskákat — szólt barátnőjéhez. — Hát nem gyönyörűek? Mintha tágranyílt, ámuló szemmel minket nézének.

— Téged minden fellekcsit — válaszolta Kató. — Én nem látom az árvácskákat ilyeneknek, egyszerűen csak szépeknek. — De menjünk arra, mert alakokat látok a szőlőlugasban.

S egy sötétkendős, fakult blúzos, kékruhás asszonyt pillantottak meg, amint valami napszámosféle emberrel a felesleges szőlőhajtásokat tépkedte. Egy-egy magasbanyuló mozdulatnál ki-kifehérelt vázsoninges ványadt dereka. Karjai is fonnyadtak voltak, munkában elnyűttek, kezei kimosottak. Lépteikre megfordult s metszőkéek szemével rájuk nézett. Valamikor talán szép volt, de évektől kilúgozott, halottfehér arcával közönségesen és kellemetlenül hatott. Ezt még csak fokozta keskeny, vértelen, összeszorított szája. Az asszony egész megjelenéséből szinte áradt a hideg, ellenséges keménység s parancsolás.

— Kit keresnek? — kérdezte szárazon, végigmérve a két barátot tekintetével.

— Kupeczky mestert — válaszolta tekintetét-álló nézéssel keményen Kató.

— Mit akarnak tőle? — tudakolta bizalmatlanul.

— A Hírlaptól jövünk, a szerkesztőség megbízásából — felelte Kató. — Minthogy a mester mostanában tölti be hatvanadik évét, a Hírlap ünnepi számában foglalkozni kíván munkásságával. Azért küldött ki bennünket, hogy vele erről beszéljünk.

— Ott van — lökte az asszony száraz karját az oda zöldelő veranda felé, s mint akit a dolog tovább nem érdekel, hátat fordított s folytatta félbeszakított munkáját.

A két barátnő elindult a veranda felé.

— Micsoda teremtés! — jegyezte meg csendesen Kató, mikor távolabbra kerültek. — Szegény mester! Vajjon mi készthette rá, hogy ezt a hárpját feleségül vegye.

— Akkor is közönséges volt. Csak rá kell nézni. Sose lehetett benne finomság — válaszolta Kató.

Elhallgattak, a takaros, villaszerű ház közelébe értek.

A tágas verandát az északi oldalhoz ragasztották. Ott ült a hatvanéves író, párnával kibélelt, kényelmes karosszékben, egy nagy, zöldre fényezett asztal mellett, hosszú, szürke háziköpenyében, s elmerülten dolgozott. Előtte nagy, kiszakítható lapokból fűzött tömb, odébb régi fakalamáris, egy bronztartón vagy féltucat lúdtól, körülötte szanaszét teleírt, össze-visszajavított papírlapok.

A két lány megállt a hársaroknál, Kató csöndesen kivette fényképezőgépét, s mikor a mester elgondolkozva felemelte magashomlokú, szürkeszakállas fejét, elkattintotta. Azonnal vissza is dugta, s Arankával megindult a veranda felé.

A kopasz, szürkeszakállas író meglepődve fordult feléjük. De mielőtt szólhatott volna, Kató, könnyed meghajlással megelőzte.

— A Hírlap megbízásából jöttünk — kezdte. — Hatvanéves jubileuma alkalmából beszélgetni szeretnénk a mesterrel. S ami férfi-

kollégáinknak nem sikerült, azt hisszük, nekünk sikerülni fog, s a mester nem utasít el bennünket. Ezért jöttünk minden bejelentés nélkül.

— Megható, hogy a Hírlap számontartja éveimet, s két kedves fiatal munkatársát küldte el ide, messzire, hozzám — nyújtotta feléjük kezét, felállva Kupeczky. — Üljenek, kérem, le, néhány pillanatra beugrom, hogy rendbeszedjem magamat, mert idehaza csak ilyen hiányos gúnyában szoktam dolgozni — mondta, s restelkedve összefogta szürke szőrbozótos mellén a vékony dolgozóköpenyt, majd besietett széttaposott házcipőjében a belső helyiségbe.

A két leány cinkosan összemosolygott.

— Láttad? — suttogta Aranka.

— Láttam — suttogta vissza Kató.

Belülről hosszas motozás, majd közeledő léptek hallatszottak, s az ajtóban szikáran, régi választékosságban megjelent a mester. Kifogástalan munkakabát volt rajta, izléses barna félcipő, élesre vassalt, szürke nadrág. Rövid, szürke bajsza s szakálla megkefelve.

A két barát nő most más szemmel nézte, s igazat adott annak a néhány kiöregedett újságírónak, aki a mestert, visszaemlékezéseik során, a közös ifjúság visszasóvárgásával, örök gavallérként emlegette.

— Ugy-e nem kellett sokáig várniok? — fordult a megöregedett író, kékeres kezét összedörzsölve, a két leány felé.

Egyetlen »nem«-be olvadt a barát nők hangja.

— Most pedig, mielőtt beszélgetni kezdenénk, gondoskodni fogok egy kis frissítőről — mondta a mester, s elsietett a szőlőlugas felé.

— Giza, Gizella! — kiáltotta feleútjáról.

— Mit akarsz? — kérdezte a lugasból egy bosszús női hang. — Tudod, hogy dolgozom van.

— Ugyan küldess ide egy tálra való földiepret az emberrel.

— Várj!

— Itt van az epred, gyere érte — mondta ugyanaz a hang később. S egy sovány kar kiskosarat nyújtott ki a lugasból.

— Vendégeidet pedig magad szolgálj ki — hallották még a lányok. — Hozzad jöttök, engem nem érdekelnek.

Hogy mit válaszolt a mester, azt már nem hallották. Csak azt látták, hogy hosszú léptekkel jön, kezében a kiskosárral. De úgy tettek, mintha nem lettek volna tanúi a szóváltásnak. Összehajolva, elmerülten nézegették a Képzőművészet utolsó számát. Így találta őket Kupeczky.

— Most még csak kistányérokat és kiskanalakat hozok — mondta a verandára lépve.

— Mi is segíteni szeretnénk — kínálkozott a két leány.

— Nem bánom. Én majd kihozok mindent, s maguk megteritenek — egyezett bele Kupeczky.

— S most meg kell engednie, mester, hogy mi szolgáljuk ki — szolt a két barátnő. S az egyik földiepret vett ki tányérjára, a másik meghintette porcukorral.

Mikor túl voltak a frissítőn, a mester rájuk nézett.

— Nos, elkezdhetjük — mondta. — De előbb tudni szeretném, hogy hívják a Hírlap két szép, fiatal munkatársát?

— Engemet Eöry Katónak — felelte mosolyogva a barna.

— Engemet Német Arankának — válaszolta halkabban a szőke.

— Szóval Eöry Kató és Németh Aranka. De én csak keresztnevükön szólítom önöket. Tehát Kató és Aranka. Ebben maradunk. És most rendelkezésükre állok. Tessék, parancsoljanak!

— Szeretnénk valamit tudni, mester, az életéről s az indulásáról — felelte Kató s táskájából elővette blokkját. — Olyan kevés, amit a nagyközönség tud. Csak műveit ismeri, de hogy ki van mögöttük, senki se sejtí. Csak annyit tudnak, hogy nős...

A mester közbevágott:

— Igen, az vagyok. Bizonyára látták, hallották és találkoztak is feleségemmel. Az ő ellenőrzése nélkül nem jöhettek volna ide — mondta epésen.

— Láttuk s beszélünk is vele — felelte közömbösséget tettetve Kató. — Ő mutatta meg, hol találhatjuk. De mondjon valamit, mester, az indulásáról.

— Az indulásomról... Az ember nem szívesen beszél magamagáról — felelte elkomolyodva Kupeczky. — Legfeljebb álcázva, harmadik személyben. Nem tartozik a nyilvánosságra. Nem is érzem szükségét annak, hogy beszéljek róla. Volt, elmúlt. Két korszak zárult le vele. A muzeális emlékek csak évezredes távolságból érdekesek. De az ember ásatag élete...

— Mégis beszéljen róla — kérlelte Kató. — Sokan kíváncsian várják.

— Akik az intimitásokat vadásszák. De az igazi olvasónak a mű a fontos. Az ember?... Vegyük pl. Andersent vagy vegyünk másokat. Csakugyan ők írták azokat az örökszép műveket?... De ha már annyira tudni szeretne egyet-mást, nem bánom, jegyezze. — Az indulás. Tulajdonképen alfája ómegája életemnek. Annak köszönhetem, hogy itt tartok, de azt is, hogy így. Ha újra kezdeném, másként csinálnám. Talán jobb is lenne. Többször elgondolkozom rajta. Egyik regényvázlatomnak is ez volt a tárgya. Tulajdonképen magánügy. Egy ember legszemélyesebb ügye. Mi lehetett volna belőle, ha a tengerfenékre süllyed, s ottmarad. A faluba, az östelevénybe. Ahonnan kiszakadt, feltört, s ahol sohasem érezte magát otthon. Mintahogy nem érezte magát otthon máshol sem. Csak átszálló utasnak, szállodalakónak, vendégnek. Ha belesemmisülhetett volna a tengerfenéki világba, hogy mit se tudjon a másíkról, mely folyton vár, követel, hajszol, kérdésekkel nyugtalanít. — Írja, jegyezze!

— Feljegyeztem — válaszolta amaz. — De még mindig adós, mester, a mesével.

— Nagyon türelmetlen, kisleány. Most akartam éppen rátérni. Magára vessen, ha a közhelyes történet csalódást okoz. Tehát:

Élt a fővárosban negyvenév előtt két fiatalember. Az egyik zeneszerző akart lenni, a másik író. De nehéz kanyargós út vezetett egyikhez is, másikhoz is. A zeneakadémista végülis megunta, s így szólt lakótársához:

— Bolondok vagyunk, barátom! Miért kell nekünk kínlódnunk, mikor csak ki kell nyujtanunk a kezünket, s máról-holnapra meggazdagodhatunk. Azután már játszva elérhetjük célunkat. Nem mondom, nem éppen szokásos, nem is gusztusos dolog, de még mindig jobb, mint nyomorba zülleni.

— S hogy képezed? — érdeklődött lakótársa.

— Úgyhogy eladom magamat, illetve megnősülök — válaszolta az cinikusan. — Csapj fel, te is, barátom!

— S kit akarsz elvenni?

— Majd körülnézek.

— S azt hiszed, akad vagyonos lány, aki hozzád megy, mikor se vegettéséged, se állásod.

— Csak bízd reám — felelte önhittén az akadémikus. — Az illető még örülni fog, hogy feleségül veszem!

— Bolondokat beszélsz — válaszolta lakótársa.

— Miért beszélnek bolondokat? — Vagy azt hiszed, valami nagy-pénzes szépségre gondoltam? Megelégszem én, barátom, egy vén bocskorral is. Még azt se bánom, ha púpos, csak sok legyen az aprítanivalója.

— S az idealizmusod?

— Elfújta a szél! — mutatta a szájával. — Hagyd fenébe, barátom, az idealizmust! Azt ettem reggelire, ebédre, vacsorára — azzal takaróztam, aludtam, ruházkodtam... Elég volt! Érts meg! Végre jól akarok mindennap lakni, olyan helyen akarok enni, ahol nem leszek tele mindennap konyhabúzzal, rendszeren akarok öltözködni, s azt akarom, hogy mindig legyen a pénztárcámban néhány nagybankó. Az érvényesítés — mint mondtam — magától jön már. Mert nem kell többé sem vacak moziban klimpiroznom, sem botfülű »okos fiam«-okba beleverni a zongoraleckét.

— Röviden meg is nősült — folytatta a mester. — S valóban egy gazdag, púpos vénleányt vett el. (Bizonyára már régebben kiszemelte.) A leány alig ért válláig. Különben művelt volt, zenekedvelő, irodalombarát. S nagyon jól tudta, hogy házasságuk tiszta alakiség. Nem is várt tőle semmit. De nem volt senkije, szerette a szépet, s úgy érezte, hogy legalább hajlamaiban megértő társra talál férjében. A vagyon okozta-e aztán, a jól titkolt belső meghasonlottság vagy a kétlaki élet, a zeneakadémistából nem lett zeneszerző, csak karmester. Igaz, hogy dalszínház karmestere. Emlékét csupán néhány nagyon tehetséges kisebb kompozíció őrzi.

— S aztán? — sürgette Aranka.

— Nincs tovább!

— Ha már ennyit elmondott, miért nem meséli el a másik történetét is? — akaratoskodott Kató.

— Hogyne, hogy megírják és mindenki olvassa!

— Becsületszavunkat adjuk, hogy nem írjuk meg.

— Ujságírói becsületszavukat? — Abból nem kérek.

— Mi csak egyféle becsületszót ismerünk — önérzeteskedett Kató.

— Azt elfogadom. De a történet még unalmasabb lesz.

— Akkor is!

— Nos hát: A másik tovább küzdött az érvényesülésért, de hamarosan belátta, hogy a beérkezettek féltékenyen őrzött egyeduralmában nem boldogulhat. S minthogy nem akart lenni sem irodaféreg, sem irodalmi sakál, elhatározta, hogy elfogadhatóbb formában követi barátja példáját s megnősül.

— S kit vett el? — tudakolta Aranka kíváncsian.

— Olyan fontos az, kisleány? Ez vagy az — az ember sohase tudja, kit választ. Életünk megfordította a pillangóéna. Ifjúságunk gyönyörű lepkelérvájából gyakran csúf, visszataszító öregség mászik elő. Nem kitalálás, mikor azt mondják, hogy házsártos, zsugori, kéjenc, szőrösszívű öregember. A vénember olyan, mint az óbor: töményített. Egyikben a jóság, másikban a gonoszság. — A lakótárs sem tudhatta, kit vesz el feleségül. — Egyébként egy panzióban hozta őket össze a sors. Amolyan fővárosi átjáróházban, ahol mindenféle ember megfordul. Ott trónolt ő az asztalfőn. S intézett, rendelkezett, parancsolgatott, számontartott, elszámoltatott s gondoskodott vagy két tucat ember szükségletéről. A panzió tulajdonosnője volt. A húszon s a szépségen néhány vonással túl. De azért voltak napjai, pillanatai, mikor szépnek, kedvesnek látszott. Ilyen nap volt kerítőjük. A fiatalember betegen feküdt; ő hallotta, bekopogtatott, benyitott s hogyléte felől érdeklődött. — Így kezdődött.

— Én azután elvettem feleségül, mert a fiatalember természetesen én voltam, s napi gondjaimtól megszabadulva, végre nyugodtan írhattam. Nem kellett magamat szétforgácsolnom, témáimat megérlelhettem, művészileg kidolgozhattam, úgyhogy első könyvemet elfogadták, kinyomtatták s ezzel megnyílt előttem az érvényesülés útja. Pénzt is kaptam, annyit, amennyiért más egy évig görnyed. Haza is hoztam, s feleségem nem akarta elhinni, hogy egy könyvért ennyit lehet kapni. Azután megszámlolta s bezárta pénzes ládikójába. S attólfogva számontartott, mint valami kényelmes, biztos kereseti forrást. Etetett, gyümölcsöztetett, kamatoztatott. Nem tehetett róla, hogy ilyen. Az örökös számítás számítóvá tette. Miként arról sem, hogy a naponta gyakorolt keménység megkeményítette arcát, s az ifjúság mosolyát hamar letörölte. Az idő a leggonoszabb retusáló. Az már meg sem lepett, hogy könyvemnek csupán címlapját nézte meg, de tartalma nem érdekelte. A többit is olvasatlanul rakta a szekrénybe. Gondosan, sorjában, egymás mellé, mint egy jó háziasszony a befőttes üvegeket. De hetenként rendesen leporolta. Mit

tehetett róla, hogy nem volt érzéke az irodalomhoz? Engemet azonban gondolkozóba ejtett. Mi lesz, ha valamelyik ismerősöm megtalál látogatni. Űgyis mondogatták, hogy egyszer eljönnek. Micsoda szégyen lesz, ha feleségemről kiderül, hogy egyetlen soromat se olvasta. Különösen, ha ezt megtudja a V e s é z ő szerkesztője. Majd kanyarít belőle egy olyan kifigurázó cikket, hogy kajánul mindenki rajtam mulat. Hány ismertebb embert tett már eddig is nevetségessé. Szinte kapóra jött hát, hogy feleségem, itt, a távoli faluban, egy kertes házat örökölt, néhány kapa szőlővel. Még én nógattam, hogy menjünk oda lakni. Sikerült is hiúságát fölkeltenem. Hízelt neki, hogy végre a sajátjában gazdálkodhatik. Csak abban csalódott, hogy én is segíteni fogok neki. Innen torzsalkodásunk kezdete. Mert azt, hogy egy jó könyvet megírni még nagyobb munka, mint amit ő csinál, dehogyan ismerte volna el. Csak haszontalan piszmogásnak tekintette. Az áthuzigált fogalmazványokat pedig istentelen tékozlásnak.

Ideköltözésemmel mindenestre elértem, hogy senkise kívánczolt többé meglátogatni. Magamat azonban szinte teljesen elváltam a külvilágtól. Valósággal úgy éltem itt, mint valami bezárt völgykatlanban. Még jó, hogy időnként felrándulhattam a fővárosba. Természetesen mindig parázs veszekedések árán. De minél öregebb lettem, s minél kevesebbet írtam, annál ritkábban sikerült. Egyre kevesebb jogcímem lett felruccanásokra. A remete-magányból egyedül a vágy indított szabadító légjáratokat. Így születtek hosszabb-rövidebb írásaim. Ezzel mindent elmondtam, — fejezte be szavait Kupeczky.

— S mire vágyódik még, mester?

— Semmire. Megalkuvásomért megfizettem, feleségemen kívül senkim, időm lejárt, megöregedtem.

— S min dolgozik most, mester?

— Úgy érzem, életem utolsó művén. Ha befejezem, nem írok többet.

— S mi lesz könyvének tárgya?

— Majd, ha elkészülök, megírom. Most csak annyit, hogy könyvemben olyan világról írok, ahol nincsenek határok, választóvonalak, ahol nincs útzáró sorompó, szellemszorító kaptafa.

— Szóval utópia?

— Nem, — válaszolta Kupeczky. — És most tegyék el, kislányok a blokkot — mondta felállva helyéről. — Nincs tovább, az interjúnak vége! — Most hat óra — folytatta. — Hét órakor indul a vonatjuk, addig még főzök egy feketét, megisszuk és kikísérem magukat az állomásra. Azután már úgysem kísérek ki senkit — tette hozzá.

S a homálybamerült benyílóba ballagott, hogy meggyújtsa a mindig ott álló feketefőző lombik alatt a borszeszt. A két leány szótlánul nézte, mint világítja meg a fellobbanó kékes-sárga láng a fölébe hajló, szűrkeszakállas koponyát. Mintha csak egy halott fejét világította volna meg.

Szírmái Károly